

بهش: زانسته كرمه لايه تييه كان

كۆلنىڭ: يەروەردەي بنەرەت

زانكۆ: سەلاھەددىن – ھەولىر

بابهت: جوگرافیای ههریمی چیایی و دهشتایی له عیراق

پهرتووكى كۆرس: (ساڵى ٤)/ يۆلى چوارەم

ناوى ماموستا: ي.ى. هدية محمد أحمد

سائی خویندن: (۲۰۲۳-۲۰۲)

پەرتووكى كۆرس Course Book

جوگرافیای ههریمی چیایی و دهشتایی له عیراق	۱. ثاوی کۆرس
پرورپ ی دریسی چیایی و دستایی تا حیری	۲. ناوی ماموستای بهر پرس
پ.ی. هدیه محمد احمد پهروه رده ی بنه ره ت/ به شی زانسته کلامه لایه تییه کان	۳. بەش/ كۆل <u>ى</u> ژ
پروەردەى بەرەدار بەسى راسىيە كىمەدىيىيىدان ئىمىنىل: hadeia.ahmed@su.edu.krd	٤. پەيوەندى
ئى ئاملەققىن: Tradera.arimed@sd.edd.krd رەرارەي تەلەققىن: ۲۰۳۰،۳۰۳	٠. ټ يرت
تيۆرى: ٣	٥. يەكەي خويندن (بەسەعات) لە
پراکتیک: نییه	هەفتەيەك
۱۲ کاژیر	٦. ژمارهی کارکردن
	۷. كۆدى كۆرس
هه لگری بروانامه ی به کالزریزس له ئاداب/ زانکزی سه لاحه ددین – هه ولیّر، کرّلیّری ئاداب، بهشی	٨. پرۆفايەلى مامۆستا
جوگرافیا/ حوزهیرانی ۲۰۰۲/ هه لگری بروانامه ی ماسته ر له ئاداب/ زانکتری سه لاحه ددین –	
ههولیّر، کوّلیّری ئاداب، بهشی جوگرافیا/ مایسی ۲۰۰۸/ تویّرهر له کوّلیّری یاساو رامیاری، له	
۲۰۰۲/۱۲/۱۱ تا خویندنی ماستهر/ وانهبیّژ له بهشی جوگرافیا/ نیّواران/ کوّلیّژی ئاداب/	
زانکزی سهلاحهددین – ههولیّر، بن سالّی خویّندنی (۲۰۰۸–۲۰۰۹)/ تویّژهر له ریّکخراوی	
PDA پالپشتیکراو له لایهن ریکخراوی NPA نهرویجی بن ماوهی یهك سال (۲۰۰۹).	
ئىستا: مامۆستاى زانكۆييە بە پلەى زانستى پرۆڧىسۆرى يارىدەدەر لە بەشى زانستە	
- کۆمەلايەتىيەكان $/$ كۆلىتىرى پەروەردى بنەپەت $/$ زانكىرى سەلاھەددىن $-$ ھەولىر.	
تويّرينه وه و باسه بالأوكراوه كان:	
. الاستبیان Questionnaire مجله پاریزهر، العدد (۱۱) لسنه ۲۰۰۶.	
. دیاریکردنی سنووری ههریم به گویره ی یاسای نیوده و له تی، گزشاری پاریزه ر، ژماره	
(۱۰)، سالی ۲۰۰۵.	
. ئەمنىدارى نەتەوە يەكگرتووەكان، كۆشارى پاريزەر، ژمارە، (۱۲-۱۳)، سالاي	
. * • • • •	
. ریککهوتننامه کانی بازرگانی نیوده ولهتی، گزفاری پاریزه ر، ژماره (^۹)، سالی ۲۰۰۵.	
. پارێزهرايهتى له سهر تۆپى ئەنتەرنێت، گۆڤارى پارێزهر، ژماره (^)، ساڵى ٢٠٠٤.	
6. سەرنج راكێشانى وولاتانى كەنداو بۆ وەبەرھێنانى كشتوكاڵى لە كوردستاندا، رۆژنامەى	
خهبات، ژماره (۲۹۳۲)، چوارشهممه ۲۰۸/۸/۳.	
 7. درجات الحرارة المؤثرة في محافظة دهوك، مجلة كلية الآداب جامعة الإسكندرية، مصر، العدد (٨١)، لسنة ٢٠١٦، ص٥٥١-٢١٥. 	

Ministry of Higher Education and Scientific research

	 التباين الجغرافي لتوزيع الغابات في محافظة أربيل، مجلة زانكو للعلوم 	
	الإنسانية، جامعة صلاح الدين – أربيل، العدد (٥)، المجلد (٢٠)، لسنة،	
	.٢٠١٦	
	 أثر درجات الحرارة والرطوبة في التنمية السياحية في أقضية (سؤران، 	
	رواندز، جومان)، مجلة جامعة دهوك للعلوم الإنسانية، العدد (١)، المجلد	
	(۲۲)، ۱۹۰۹.	
	10. مُؤشْرات التوازن الحراري لجسم الإنسان في العراق – دراسة في المناخ	
	التطبيقي، مجلة الآداب، كلية الأداب/ جامعة بغداد، العدد (١٣٤) أيلول	
	11. أثر العوامل الطبيعية في التوزيع الجغرافي لمزارع الأسماك في محافظة أربيل/	
	مجلة زانكو للعلوم الإنسانية، جامعة صلاح الدين _ أربيل.	
	12. الحماية القانونية للغابات من المخاطر التي تواجهها في إقليم كوردستان _	
	العراق، بحث منشور في وقائع المؤتمر الدولي السادس للقضايا القانونية	
	٢٠٢١، جامعة تيشك الدولية، ٢٠٢١ (٣٠٠-٣٤١).	
	چەمكى ھەريم/ ھەريمە جوگرافىيەكان/ ھەريمى چيايى/ ھەريمى دەشتايى/ عيراق.	٩. وشه سهرهكيهكان
ł		

١٠. ناو درۆكى گشتى كۆرس:

له سالّی خویّندنی (۲۰۲۳–۲۰۲۳) ههول نهدهین بابهتهکانی پهیوهست به جوگرافیای ههریّمی چیایی و دهشتایی له عیّراق بخهینه روو، له پیشه و دا پیناسه کردنی چه مکی هه ریمی جوگرافیی، هه ریمی چیایی و هه ریمی ده شتایی له عیراق به م شیره یهی خواره وه:

له بهشی یه کهم تیشك ده خهینه سهر گرنگترین بابه ته کانی جوگرافیای سروشتی تایبه ت به ههریمی چیایی و دهشتایی له عیراق، نهویش به تیشك خستنهسه ر گرنگترین بابهته کانی جوگرافیای سروشتی، بهم شیوه یهی خواره وه:

- ۱ پێگهی عێراق
- ۲ بهرزی و نزمی
  - ۳- ئاووھەوا
    - ٤ خاك
- ٥ رورهکي سروشتي
- ٦- سەرچارە ئاوپيەكان

له بهشی دووهم باس له جوگرافیای مرزیی ههریمی چیایی و دهشتایی له عیراق دهکهین، نهویش به تیشك خستنه سهر گرنگترین بابهته کانی جوگرافیای مرؤیی، بهم شیوهیهی خوارهوه:

۱ – دانیشتووانی

۲ – کشتوکال

۳- کەشتوگوزار

١١. ئامانجەكانى كۆرس

گرنترین ئامانجهکانی خویّندنی ئهم کرّرسه بریتییه له تیّگهیشتنی تهواوی قوتابیان له ووردهکارییهکانی بابهتی جوگرافیای ههریّمی چیایی و دهشتایی له عیّراق، ههروهها ناساندنی زاراوهکان و ووردهکارییهکانی چهمکی ههریّمی جوگرافیی و، ههریّمی چیایی و ههریّمی دهشتایی له عیّراق.

له ههمان كاتدا ئاماناجهكانی كۆرس بریتی دهبیّت له بهستنهوهی زاراوهو دیاردهكانی نیّو ئهم كۆرسه به لایهنی پراكتیكی و بهرجهسته بوونیان له واقیعداو خستنهپروویان لهبهردهم قوتابیان و ئاشنابوونیان تاوهكو له ژیانی پراكتیكی سوودی لیّوهربگرن و رهنگدانهوهی ههبیّت و زانیارییان دهولهمهند بیّت لهسهر ههریّمی چیایی و ههریّمی دهشتایی له عیّراق.

١٢. ئەركەكانى قوتابى

بر به دیهنانی نامانجه کانی کورس بووکه که به باشترین شنوه و تنگهیشتنی قوتابیان بر گرنگترین بابه ته کانی جوگرافیای هه ریدی چیایی و ده شتایی له عنراق، پنریسته قوتابی له کاتی وانه کاند ابه بن دواکه و ناماده بنیت، و له ناو هزلی وانه و تنهیسته پابه ندی پاراستنی هنمنی ناو هزله که بنیت، و ناگاداری مامزستا بن و نهرکه کانی رززانه یان به جی بگهینن، له گه لا نووسینه و هی تنیینی و پرسیارو وه لامه کانی مامزستای وانه، و ناماده کردنی سیمینارو راپزرت له کاتی داواکردنیان له لایه ن مامزستای وانه و بر بابه تنکی دیاریکراوی نهم کزرسه، و ناماده باش به درده وامیان بر تاقیکردنه و به به مهموو جزره کانیه و ه که تاقیکردنه و می زاره کی و نووسراو و (Quiz)، و تنست و تاقیکردنه و می دیکه.

۱۳. ریگهی وانه ووتنهوه

به کارهێنانی رێگه جۆراوجۆرهکانی وانهووتنهوه، بهپێی بابهتی پهیوهندار، وهك رێگهی محازهره، ورێگهی گفتوگۆی داخراوو كراوه، و رێگهی دیالۆگ، و شیكردنهوهی، سهریاری به کارهێنانی ئامێری داتاشۆ (Data Show)، لهگهاڵ تهخته سپی بـێ روونكردنهوهی داتـاو چـهمك و نموونهی پهیوهست به بابهتی جوگرافیای ههرێمی چیایی و دهشتایی له عێراق و ورده کارییهکانی. ههروهها پشت بهستن بهو نهخشهو وێنانهی پهیوهستن به بابهتهکانی خوێندنی. ههروهها باش خێ ئاماده کردن بێ بابهتی وانه کهو بهر له راقه کردن و روونکردنه وه بابهته که ده توانین پشت به هێیهکانی روونکردنه وه ببهستین بـێ نموونه ده توانین لـه رێگای بـه کارهێنانی (پاوهرپێینت) بابه ته کهمان پـێلێن بکهین و ناونیشانه سهره کییهکان وپێناسه ونه خشه و وێنهی تایبهت به بابه ته که بخینه روو جگه له به کارهێنانی ته خته ی سپی بێ نموسین و روونکردنه وه ی خالی گرنگ و پێریست.

٤١. سيستهمي هه نسهنگاندن

قوتابی دەبیّت لەماوەی کۆرەسەكانی خویّندن دوومانگ جاری تاقیكردنەوەی كتیّبی داخراو ئانجامبدا وھەلا تاقیكردنەوەیكش لەسەر $^{\prime}$ نمرە دەبیّت یەكەمیان لەمانگی شوبات دەبیّت ئەوەی تریا لەمانگی مایس دەبیّت.واتا كۆی نەمرەی كوششی سالآنەی قوتابی $^{\prime}$ نمرە دەبیّت،تاقیكردنەوەی كۆتایی سالایش لەسەر $^{\prime}$ نمرە دبیّت لەكۆتایشە ھەردور نمرە كۆ دەكریّتەوە نمرەی سالانەی قوتابی دەردەچیّت بەم شیّوەی خوارەوە:

ئەزموونى يەكەمى ۲۰٪

ئەزموونى دووەم ۲۰٪

ئەزمورنى كۆتايى سال ١٠٪

٥١. دەرئەنجامەكانى فيربوون

گرنگترین دهرئه نجامه کانی خونندنی بریتی ده بنت له فنربوون و تنگه یشتنی قوتابی بن چهمکه گرنگه کانی بابه تی جوگرافیای هه رنیمی چیایی و دهشتایی له عنراق، بن ئه وهی له دوا رنزداو له دوای ده رچوونی له قناغی به کالنرینس پشت ئه ستور بنت به زانیارییانه ی لهم کنرسه دا دهستی که وتوون له تویزینه و همتایی له عنراق بن دهستی که وتوون له تویزینه و همتایی له عنراق بن ئه وه ی دریات که و ده شتایی له عنراق بن نه وه دی کادر و دانست.

ههروهها گرنگی بابهتی ئهم کزرسه لهوه دهبینین که تهوهره سهرهکییهکانی جوگرافیای ههریّمی چیایی و دهشتایی له عیّراق کاریگهری راسته وخوّی ههیه لهسهر مروّق و کارهکانی بهشیّوه یه کی راسته وخوّ بوّیه ناشناکردنی قوتابی بهم بابهته زوّر گرنگه دهکریّت له ریّگهی ئهم بابهته قوتابی ناشنای گرنگی و کاریگهری جوگرافیا ببیّت، به تایبهتیش جوگرافیای ههریّمی چیایی و دهشتایی له عیّراق.

١٦. ليستى سەرچاوەكان:

- د.محمد أزهر سعيد السماك و د.باسم عبدالعزيز الساعاتي و د.صلاح حميد الجنابي و د.عباس علي التميمي و د.سعدي علي غالب: العراق دراسة إقليمية، ج١، مطابع مديرية دار الكتب للطباعة والنشر، جامعة الموصل، ١٩٨٥.
- د.محمد أزهر سعيد السماك و د.باسم عبدالعزيز الساعاتي و د.صلاح حميد الجنابي و د.عباس علي التميمي و د.سعدي علي غالب: العراق دراسة إقليمية، ج٢، مطابع مديرية دار الكتب للطباعة والنشر، جامعة الموصل، ١٩٨٥.
- د.جاسم محمد الخلف: جغرافية العراق الطبيعية والاقتصادية والبشرية، ط٣، دار
   المعرفة، القاهرة، ١٩٦٥.
- د.شاكر خصباك: العراق الشمالي، دراسة لنواحيه الطبيعية والبشرية، مطبعة شفيق، بغداد، ١٩٧٣.
- د.أحمد نجم الدين و د.غزال عباس حسين و د.رياض إبراهيم السعدي و د.عباس فاضل السعدي: الجغرافية البشرية، مطبعة جامعة بغداد، ١٩٧٩.
- د.خطاب صكار العاني: الجغرافية الاقتصادية، ط٢، مطبعة دار التضامن، بغداد، ١٩٦٩.
- جیزگرافیای ههریمی کوردستانی عیراق، ئاماده کردنی کیمه لیک مامیستای زانکی، کتیبینی سهنته ری برایه تی، ۹۹۹.

د. عهبدولا غهفور، جوگرافیای کوردستان، چاپی چوارهم، ۲۰۰۵.
 کهریم زهند، جوگرافی کوردستان، چاپی دووهم، ۲۰۰۵.
 ناوی ماموستای وانهبیژ

ههریّمی جوگرافی	هەفتەي يەكەم ۲۰۲۳/۱
پیّگهی عیّراق	ههفتهی دووهم ۲۰۲۳/۱
هەريىمە جوگرافىيەكانى عيراق	هەفتەى سىيەم ۲۰۲۳/۱
بهرزی و نزمی	ههفتهی چوارهم ۲۰۲۳/۱
3,7-3,.	هەفتەي پێنجەم ۲۰۲۳/۲
	هدفتهی شهشهم ۲۰۲۳/۲
23 4 2 2 .3	هدفتهی حدو تهم ۲۰۲۳/۲
دەشتى نىشتەنىي	
3 33 6 3 3 33	هه فته ی هه شته م ۲۰۲۳/۳
چوار وەرزەكە + ھەريىمە ئاووھەواييەكان	هەفتەى نۆيەم ۲۰۲۳/۳
خاك + جۆرەكانى خاك + كێشەكانى خاك	ههفتهی دویهم ۲۰۲۲/۶
رووه کی خوّرسك	ههفتهی یازدهم ۲۰۲۲/۶
سەرچاوە ئاوييەكان	ههفتهی دوازدهم ۲۰۲۲/۶
دانیشتوان + پیکهاته کان له رووی نهژاد و ئایین و زمانهوه	هه فته ی سیّر دهم ۲۰۲۲/۶
كشتو كال	ههفته <i>ی چو</i> اردهم ۲۰۲۲/۵
گەشتو گوزار	هەفتەي پازدەيەم ۲۰۲۲/۰

Ministry of Higher Education and Sci	ientific research				
		(ئەگەر ھەبنىت)	۱۸. بابهتی پراکتیک		
			نىيە.		
	١٩. تاقيكردنه و هكان				
			۱. دارشتن:		
	۱ <u>. دارامتنان:</u> پ/ زاراوهی ههرینمی جوگرافی پیّناسه بکه.				
پ رازارای مخریمی بو طراحی پیدسه بات.					
	ي چيايي له عيراق.	گەشتوگوزار بكە لـە ھەريىم	پ/ به کورتی باسی چالاکی		
	۲. راست وچەوت:				
		ج دەريايەك.	۱. عيْراق ناكەويْتە سەر ھىچ		
	کهی بهرزی و نزمی سهره کی.	ی عی <i>ر</i> اق ده کریته شهش یه ً	۲. بهرزی و نزمی سهر خاک		
			۳ <u>. بژاردهی زۆر:</u>		
	الاس الاس الاس الاس الاس الاس الاس الاس	:11 ×: 1: ×			
	چیا بلندهکان و چیا نزمهکان .	. ده دهویته ناو چهی نیوان ج	دەشتى		
د. حدموين.	ج. شارەزوور	ب. دیبه گه	أ. هەولىير		
\(\mathcal{G}_{i,j}\)	7,777	•••	<i>J.</i> . <i>J</i>		
			۲۰. تێبینی تر		
			۱۰۰ کیبیتی تر		
		هاو هڵ	۲۱. پيداچوونهوهی		